

krant behield dat eigen program tot lang na het ontstaan van de Christelijk-Historische Unie en de vaststelling van het beginselprogram van de CHU, preciezer gezegd tot 1920, het jaar waarin de 'oude' *Nederlander* van Lohman van het toneel verdween.

Lohman wenste geen formele relatie met de partij en heeft zich daar steeds met hand en tand tegen verzet, zelfs nog nadat die relatie in het begin van de jaren twintig tegen zijn zin toch tot stand was gebracht. Onder zijn persoonlijke regime werd aan zijn medewerkers aan de krant en de journalisten veel ruimte gelaten. Al moet daar direct aan worden toegevoegd dat het leiderschap van Lohman ook in die zin persoonlijk was dat figuren in wie hij geestelijke verwantschap meende aan te treffen, zoals De Geer en diens opvolger als adjunct-hoofredacteur G.G. van As, van hem meer vrijheid kregen dan degenen voor wie dit niet in dezelfde mate opging, zoals de van het *Nederlandsche Dagblad* overgekomen mede-hoofredacteur mr. H. Verkouteren. Diens artikelen werden door Lohman en De Geer soms zonder pardon gecensureerd.

2. Partij (en beginsel) (1921-1933).

In deze periode was sprake van een voor de CHU relatief sterke binding van *De Nederlander* aan de partij. Van de financiële problemen waarin *De Nederlander* van Lohman verkeerde werd door de partij gebruik gemaakt om een sterkere greep op de krant te krijgen. Dat paste in het beleid dat Unie-secretaris J.R. Snoeck Henkemans voerde om de organisatie van de CHU te versterken. Daarin paste ook dat de binding aan de partij nu binding aan *het* christelijk-historisch beginsel ging betekenen, en niet meer als onder Lohman aan beginselen in het meervoud: de krant zou voortaan met één stem moeten spreken. Snoeck Henkemans werd (mede)hoofredacteur en verwierf zelf een doorslaggevende invloed op het redactionele beleid.

3. Beginsel (en partij) (1933-1941).

De periode-Snoeck Henkemans eindigde in het begin van de jaren dertig. Na een korte interim-periode trad een commissie van hoofdredactie aan onder leiding van De Geer. Toen De Geer een jaar later terugtrad, ging de commissie, aanvankelijk onder leiding van mr. G.E. van Walsum, alleen verder. De commissie was eenzijdiger samengesteld dan de bedoeling van de CHU was geweest. De groep - later *Nederlander*-groep genoemd - koerste met Van Walsum, dr. Ph.J. Idenburg, dr. P. Lieftinck, dr. F.A. de Graaff, dr. S.A. Rozemond in de richting van ordening van het economisch leven, openingen in de richting van de sociaal-democratie en verzet tegen verdergaande verzuiling, dat laatste mede onder invloed van de ideeën van de Zwitserse theoloog Karl Barth.

Voor De Geer, de politiek leider van de CHU in die periode, vormde het uitdragen van ideeën die in de Unie geen gemeengoed waren op zichzelf